

УДК 338.23-049.5(477)

Грибіненко О.М.

ОЦІНКА РІВНЯ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ ЗА СИСТЕМОЮ ЕКОНОМІЧНИХ, СОЦІАЛЬНИХ ТА ЕКОЛОГІЧНИХ ІНДИКАТОРІВ

Статтю присвячено дослідженню процесу формування стратегії національної безпеки країни, що набуває особливого значення в якості складової загальної стратегії розвитку як для розвинутих для країн, так і для країн, що розвиваються. В статті здійснено оцінку рівня економічної безпеки на основі застосування методичного інструментарію багатовимірного оцінювання економічних, соціальних та екологічних індикаторів розвитку України, результатом якої є конструювання відповідних індексів безпеки.

Оцінка значень економічних індикаторів серед яких найбільш вагомими визнані макроекономічні, зовнішньо-торговельні, інвестиційно-інноваційні та фінансові показники ризиків та небезпеки у системі визначених граничних значень дозволила оцінити безпекові позиції країни у системі міжнародної економічної безпеки країн світу (за досліджуваною вибіркою). Найбільш високі інтегральні оцінки за даним блоком індикаторів визначено за макроекономічною складовою безпеки, аналогічний характер зміни мають індекси фінансової складової безпеки. Індекс інноваційно-інвестиційної безпеки за отриманими оцінками має найменший рівень у системі економічних субскладових, що є свідченням послаблення рівня безпеки в аспекті інноваційно-інвестиційного розвитку країни.

Оцінка рівня безпеки України за системою соціальних індикаторів, серед яких найбільш вагомими визнані демографічні, система освіти, ринок праці, система охорони здоров'я, нерівномірність розподілу доходів населення, свідчить про більш високі безпекові позиції України порівняно з економічними. В небезпечній зоні перебувають тільки деякі демографічні показники.

Нарешті, за екологічними параметрами безпекові позиції України серед інших країн світу є найгіршими.

Дослідження взаємозв'язків складових безпеки виявило, що найбільший вплив на загальний рівень міжнародної економічної безпеки України має соціальна складова (0,7 тісний зв'язок) та екологічна (0,68 помірний зв'язок), при цьому несуттєва кореляція виявлена з економічною складовою (0,17).

Автором запропоновано інформаційна панель показників міжнародної економічної безпеки, що відображає в розрізі різних компонентів безпеки оцінку її рівня (критичний, небезпечний, незадовільний, задовільний, безпечний, оптимальний), практичне застосування якої при розробці національної безпекової стратегії може стати основою системи моніторингу ключових індикаторів та дозволить своєчасно реагувати на їх зміни відповідно до розрахункових граничних значень, попереджувати виникнення загроз, запобігати посиленню ризиків функціонування системи економічної безпеки в цілому.

Ключові слова: міжнародна економічна безпека, національна стратегія безпеки, індекс безпеки.

DOI 10.34079/2226-2822-2020-10-19-5-20

Розвиток нової парадигми міжнародної економічної безпеки, відбувається тлі актуалізації й активізації концепції сталого розвитку XXI століття. Переважна більшість стратегій соціально-економічного розвитку країн враховує цілі сталого розвитку й ґрунтується на трьох важливих імперативах, які полягають у необхідності розвитку і ефективного використання людського капіталу, найбільш повного задоволення його потреб (соціальний), у одночасному забезпеченні конкурентоспроможного, соціально орієнтованого, ресурсо- та енергоефективного розвитку економіки (економічний), реалізації екологічної політики, її провадження в усі сфери життя країни (екологічний).

Формування національних стратегій національної безпеки стає важливою складовою загальної стратегії розвитку як для розвинутих для країн, так і для країн, що розвиваються. Довгий час концепція національної безпеки розвивалася переважно у оборонному та військово-політичному напрямках, традиційна концепція безпеки фокусувалась на проблематиці досліджень сфери безпеки з точки зору сфери застосування військової сили [21]. Однак з часом швидко зростає значення та інших складових безпеки, дослідження яких представлено у наукових розробках Р.Еммерса (2004) [10], Х.Несадурай (2005) [17], П. Сенге (2010) [18], Д.Нанто (2011) [16], Р.Сиберга (2012) [18], Л.Джонса, С.Хампірі (2015) [11], Т.Майер-Кнапп (2015) [13], М.Кабаллеро-Ентоні (2016) [8], Б.Уінстона, П.Наган, К.Хаммера (2017) [15], М. Марієн, М. Сейлса (2017) [14] та ін. Практика переходу до сталого розвитку економік різних країн визначається складною і суперечливою природою процесу його реалізації з метою досягнення певного рівня міжнародної економічної безпеки, що потребує розвитку інструментарію оцінювання рівня безпеки країн із урахуванням концептуальних засад сталого розвитку, значення який особливо актуалізувалось в сучасних умовах розвитку світового господарства. Дослідження можливостей посилення економічної безпеки України в умовах дотримання критеріїв сталого розвитку потребує поглибленої оцінки індикаторів складових компонент безпеки.

Метою роботи є кількісна оцінка рівня економічної безпеки на основі застосування методичного інструментарію багатовимірного оцінювання економічних, соціальних та екологічних індикаторів розвитку України, результатом якої є конструювання відповідних індексів безпеки.

Вивчення результатів досягнення Україною Цілей сталого розвитку [19] (за допомогою оцінки загальноосвітнього індексу реалізації цілей сталого розвитку) дозволяє визначити, що Україна займає 41 місце з 162 країн з індексом 72,8, що є краще ніж у окремих розвинутих країн (Греція, Ізраїль). За оцінками експертів ООН, у реалізації окремих цілей є вагомі досягнення, наприклад: подолання бідності та скорочення нерівності. Проте за деякими цілями, а саме міцне здоров'я (забезпечення здорового способу життя та сприяння благополуччю для всіх в будь-якому віці); збереження морських екосистем; сприяння побудові миролюбного та відкритого суспільства в інтересах сталого розвитку, забезпечення доступу до правосуддя для всіх і створення ефективних підзвітних та заснованих на широкій участі інституцій на всіх рівнях основні проблеми залишаються.

Оцінюючи зміни у просуванні цілей сталого розвитку, які відбулися протягом 2017-2018 років, слід зазначити, що за цілями 1,6,7,13 спостерігаються планові позитивні зрушення, помірне зростання зафіксоване за цілями 2,3,5,17, однак жодних зрушень не зафіксовано у бік реалізації цілей 8,9,11,14,16,18. До того не можливо відстежити динаміку (за відсутністю даних) за цілями 4,10,12. Сталий розвиток передбачає збалансованість та безпековість розвитку як країни в цілому, так і її регіонів. Актуальність концепції сталості регіонального розвитку в Україні посилюється у зв'язку з початком реформи децентралізації влади, реформами, що реалізуються в країні [4]. Важливим комплексом завдань при формуванні Національної стратегії забезпечення

економічної безпеки в умовах сталого розвитку є оцінка досягнутого прогресу на шляху до сталого розвитку в контексті трьох його компонентів – соціального, економічного та екологічного.

Соціальний компонент сталого розвитку. За індексом людського розвитку Україна в останні роки поліпшила свої результати (88 позиція з 189 країн у 2018р.)[5]. Валовий внутрішній продукт (ВВП) на душу населення за паритетом купівельної спроможності в порівнянні з 2000 роком збільшився в 4,8 рази (з 635 до 3095 дол. США у 2018 році). Очікувана тривалість життя зросла з 67,7 років у 2000 році до 71,8 років у 2017 році. Третя складова індексу людського розвитку – освітній рівень населення. За індексом рівня освіти Україна відповідає найбільш розвиненим країнам Європи (0,8). Не суттєво, але зросла частка державних витрат на освіту.

Спостерігалася позитивна динаміка зростання грошових доходів населення. Рівень бідності суттєво скоротився (з 11,9% у 2001р. до 0,5% у 2016р.). Позитивним, також можна вважати, скорочення від'ємного приросту населення з -0,9% у 2000р. до -0,5 – у 2018. Сумарний коефіцієнт народжуваності (кількість дітей, яку в середньому могла б народити жінка протягом всього репродуктивного періоду) збільшився з 1,1 в 2000 році до 1,5 в 2016 році. Незважаючи на поліпшення динаміки цих показників, вони як і раніше не вкладаються в порогові межі соціальної безпеки, що свідчить про збереження актуальності демографічних проблем у довгостроковій перспективі. Серед можливих ризиків та загроз слід виділити:

- зростання демографічного навантаження, в тому числі внаслідок старіння населення;
- несприятливі тенденції в області зовнішньої міграції: відтік робочої сили найбільш продуктивного віку, нелегальна трудова міграція і загроза втрати інтелектуального потенціалу в умовах зростаючої конкуренції за висококваліфіковані кадри;
- високий рівень захворюваності, ризик появи нових видів захворювань і зростання епідемічних вогнищ.

Економічний компонент сталого розвитку. Економіка України активно розвивається та інтегрується в світове господарство, нарощуючи обсяги експорту та розширюючи географію країн-партнерів. За період 2000-2018рр. зовнішньоторговельний обіг на душу населення збільшився майже у 4 рази. В умовах загострення конкуренції на зовнішніх ринках Україні вдалося втримати свої позиції в світовому експорті товарів: її частка підвищилася з 0,23 відсотка у 2000 році до 0,37 в 2012 році і повернулася до 0,24 відсотка у 2018 році.

Укладання угоди про асоціацію з Європейським Союзом, угоди про вільну торгівлю з Канадою, Грузією та іншими країнами, спрощення процедур митного оформлення вантажів, перехід на міжнародні стандарти фінансової звітності, удосконалення діяльності контролюючих державних структур та інші заходи формують міжнародні перспективи для українського бізнесу, проте сприяють підвищенню його залежності від кон'юнктури світового ринку. Про рівень бізнес-привабливості і конкурентоспроможності національної економіки свідчить зростання позицій країни в міжнародних економічних рейтингах, зокрема Doing Business (зі 86 позиції в 2015 році до 64 в рейтингу «Ведення бізнесу 2019») [9]. У той же час залишаються невирішеними ряд проблем. Знижується внутрішнє та зовнішнє інвестування (частка ПІІ в ВВП склала у 2018 році 1,89%, порівняно з 7,15% у 2007). Також скоротилися витрати на НДДКР з 0,96% від ВВП у 2000 році до 0,45 – у 2017р.

Висока імпортоємність економіки (імпортна квота у 2018 р. – 53,8%) породжує дефіцит зовнішньої торгівлі товарів і послуг. За останні десять років знизилася й частка промислового виробництва. Як і раніше актуальною є проблема високої енерго- та

матеріаломісткості виробництва. Енергоємність ВВП України в 3-4 рази перевищує показники західноєвропейських країн. Все це свідчить про високовитратну структуру економіки і наявність значних резервів для зниження витрат виробництва і підвищення конкурентоспроможності продукції на основі модернізації та структурної перебудови економіки. Не повною мірою задіяний науково-технічний потенціал країни. Стримуючим фактором його розвитку є недостатність фінансування інноваційної діяльності. Відповідно, серед можливих ризиків та загроз забезпечення економічної компоненти сталого розвитку національної економіки слід виділити:

- повільні темпи трансформації економічних відносин і ризик збереження недостатньо ефективною і високовитратною структури економіки;
- ризик технологічного відставання при новій хвилі інновацій в зарубіжних країнах (країни - технологічні лідери підтримують показник наукоємності ВВП на рівні 2,7-4,5 відсотка);
- відносно висока залежність темпів економічного зростання від зовнішніх поставок і коливань цін на енергетичні та сировинні ресурси, загострення боротьби за нові їх джерела.

Екологічний компонент сталого розвитку. Аналіз трендів екологічності світової економіки і України 2000-2018 роки показує наявність стійкої тенденції до зниження техногенного навантаження на одиницю ВВП. Споживання умовного палива в країні в нафтовому еквіваленті і електроенергії на одиницю ВВП знизилася, при цьому зросло споживання електроенергії з відновних джерел з 1,2% у 2000 році до 4,14% у 2016 р.

Екологічність розвитку України має досягатися за допомогою заходів, які забезпечують зниження антропогенного навантаження на компоненти природного середовища, зменшення обсягів утворення відходів (в тому числі токсичних) і запобігання їх шкідливого впливу на навколишнє середовище і здоров'я громадян, максимальне залучення відходів до переробки в якості вторинної сировини, а також максимальне використання відновлюваних ресурсів та ін.

У рейтингу за Індексом екологічної ефективності Україна погіршила свої позиції - з 87 в 2010 році до 109 місця в 2018 році [6]. Зберігають свою актуальність такі екологічні проблеми, як деградація земель і хімічне забруднення ґрунту, забруднення значної території країни відходами видобувної та металургійної промисловості (близько 8% загальної території країни є техногенно забрудненими). Не вирішено задачу щодо зменшення обсягів утворення побутових відходів, недостатньо розвинена система їх сортування і вилучення вторинних матеріальних ресурсів з них. Не втрачає своєї гостроти проблема забруднення повітряного басейну великих міст (викиди вуглекислого газу на одного мешканця України у 2018 році склали 5,02 тон, що вище загальносвітового значення (4,5 тони)). Залишаються невирішеними проблеми зниження забруднення вод і зменшення біорізноманіття. Існує загроза розповсюдження інвазійних видів тварин і рослин, які можуть завдати шкоди навколишньому середовищу, економіці або здоров'ю людини. Таким чином, серед ризиків та можливих загроз екологічної компоненти сталого розвитку слід виділити:

- ризик збільшення техногенного навантаження і порушення здатності природи до самовідновлення;
- транскордонний перенос шкідливих і небезпечних речовин з територій інших держав;
- проблема вичерпності невідновлюваних природних ресурсів і нестійкого використання поновлюваних.

У XXI столітті будуть домінувати глобальні екологічні виклики, такі як посилення «парникового ефекту» і зміна клімату, руйнування озонового шару, ймовірність негативного впливу на біорізноманіття та здоров'я людини внаслідок інтенсивного

індустріального розвитку. Серед регіональних і локальних екологічних загроз основними можуть стати: небезпека виникнення техногенних аварій, утворення токсичних відходів і відсутність потужностей (можливостей) для їх переробки або безпечного зберігання, деградація ґрунтів і природних комплексів внаслідок порушення екологічної рівноваги і водного балансу.

На основі запропонованого в дослідженнях [1-3,7] методичного інструментарію оцінки було проведено аналіз рівня індикаторів безпеки для України та закономірностей їх змін протягом 2000-2018 рр. Оцінка значень даних показників як індикаторів ризиків та небезпеки у системі визначених граничних значень дозволило оцінити безпекові позиції країни у системі міжнародної економічної безпеки країн світу (за досліджуваною вибіркою). У таблиці 1 представлено аналіз рівня безпеки країни за системою економічних індикаторів, що формують інтегральні рівні макроекономічної, зовнішньоторговельної, інноваційно-інвестиційної та фінансової складових.

До зони небезпеки (рівень 2 – небезпечний) у системі граничних значень індикаторів за країнами світу Україна потрапляє за такими показниками, як рівень ВВП на душу, рівень інфляції, рівень зовнішньоторговельного обороту на душу, рівень технологічності експорту, рівень наукоємності ВВП, частка ІСТ товарного експорту, рівень золотовалютних резервів у місяцях імпорту. Незадовільний рівень (3) в системі безпекових індикаторів Україна має за показниками рівня індустріалізації, стану балансу торгівлі, відставання експорту від імпорту, концентрації та диверсифікації експорту, валового нагромадження у ВВП, рівня технологічності промислового сектору, частки ІСТ послуг в експорті. Задовільну оцінку рівня безпеки демонструють показники темпів зростання ВВП на душу, частки зайнятих у промисловості, експортної та імпоротної квоти, чистого потоку ПІІ у ВВП, числа спеціалістів-виконавців НДДКР, зміни валютного курсу та рівня бюджетного дефіциту. Слід також зазначити, що за більшістю індикаторів позиціонування країни щодо зон небезпеки та ризиків протягом 2000-2018 рр. майже не змінюється в жодному напрямку, тобто оцінка рівня безпеки, незважаючи на наявність тенденцій до зростання чи зменшення значень окремих параметрів, залишається незмінною.

Таблиця 1

Оцінка рівня безпеки України за системою економічних індикаторів

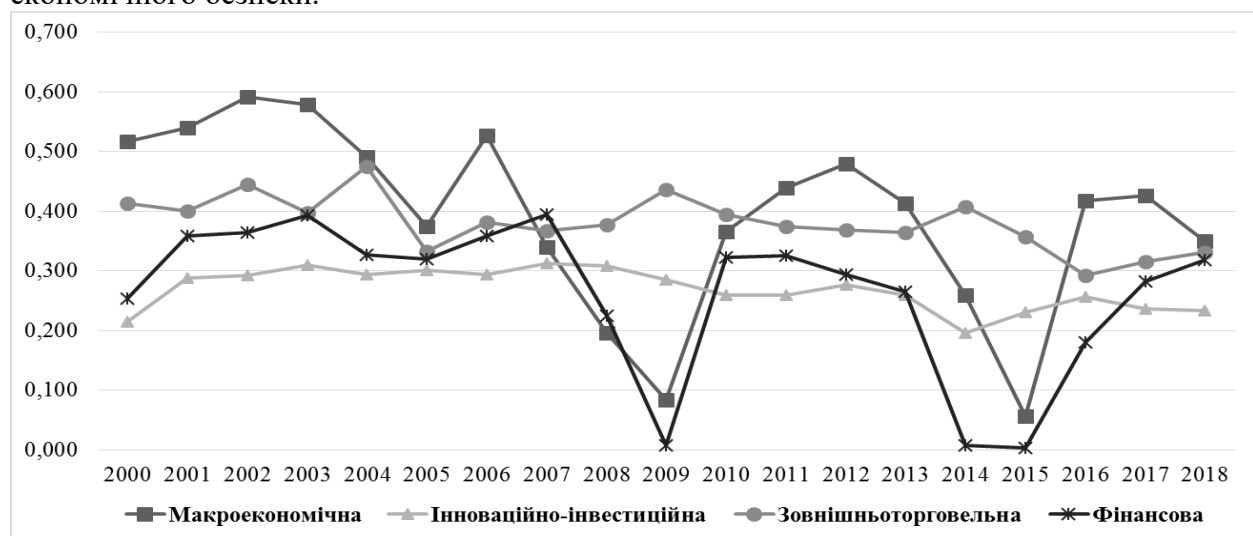
Складові безпеки	Індикатори	2000	2004	2008	2012	2016	2018
Макроекономічна	ВВП на душу населення, дол	635,7 (2)*	1366,0 (2)	3887,2 (3)	3855,4 (2)	2187,7 (2)	3095,2 (2)
	Темп приросту ВВП на душу, %	6,97 (5)	12,96 (5)	2,86 (4)	0,49 (3)	2,85 (4)	3,86 (4)
	Частка промисловості у ВВП, %	16,31 (3)	16,47 (3)	15,41 (3)	12,38 (3)	12,22 (3)	11,52 (3)
	Частка зайнятих у промисловості, %	26,45 (4)	26,17 (4)	25,76 (4)	25,88 (4)	24,25 (4)	24,26 (4)
	Рівень інфляції	28,20 (1)	9,05 (3)	25,23 (1)	0,57 (5)	13,91 (2)	10,95 (2)
Зовнішньоторговельна	Експорт товарів та послуг, % до ВВП	62,44 (5)	60,26 (5)	44,43 (4)	47,72 (4)	49,30 (4)	45,21 (4)
	Імпорт товарів та послуг, % до ВВП	57,41 (4)	53,52 (4)	52,52 (4)	56,37 (4)	56,22 (4)	53,81 (4)
	Індекс стану балансу, %	108,76 (4)	112,59 (4)	84,61 (3)	84,65 (3)	87,68 (3)	84,02 (3)
	ЗТО на душу населення, дол.	767 (2)	1562 (3)	3777 (3)	4026 (3)	2203 (2)	2928 (2)
	Коеф. випередження зростання експорту над імпортом, %	97,71 (3)	108,66 (4)	96,34 (3)	95,88 (3)	92,04 (3)	97,48 (3)

	Індекс концентрації експорту	0,131 (3)	0,134 (3)	0,149 (3)	0,121 (3)	0,146 (3)	0,140 (3)	
	Індекс диференціації експорту	0,606 (3)	0,581 (3)	0,610 (3)	0,597 (3)	0,666 (3)	0,651 (3)	
Інвестиційно-інноваційна	Валове нагромадження основного капіталу, % до ВВП	19,63 (3)	24,64 (3)	32,51 (5)	21,72 (3)	21,72 (3)	18,77 (3)	
	ППІ (чистий потік), % до ВВП	1,90 (3)	2,65 (4)	5,95 (4)	4,65 (4)	3,69 (4)	1,89 (4)	
	Витрати на НДДКР, % до ВВП	0,96 (2)	1,08 (3)	0,85 (2)	0,75 (2)	0,48 (2)	0,45 (2)	
	Число спеціалістів, що виконують НДДКР, на 1 млн. нас.	1475 (4)	1475 (4)	1427 (4)	1234 (4)	1037 (4)	994 (4)	
	Високо- та середньотехнологічний сектор в промисловості, %	23,34 (3)	33,48 (3)	32,92 (3)	34,97 (3)	29,90 (3)	29,17 (3)	
	Високотехнологічний товарний експорт, % від загального експорту	4,41 (2)	4,99 (2)	3,85 (2)	5,27 (2)	3,58 (2)	3,29 (2)	
	ІСТ експорт (товари), %	1,52 (2)	1,19 (2)	0,97 (2)	1,10 (2)	0,95 (2)	0,93 (2)	
	ІСТ експорт (послуги), %	1,22 (3)	1,14 (3)	2,45 (3)	5,98 (3)	18,56 (3)	19,48 (3)	
	Фінансова	ЗВР, у місяцях імпорту	0,98 (1)	3,28 (2)	3,65 (2)	2,66 (2)	3,22 (2)	3,16 (2)
		Зовнішній борг на душу, дол.	285 (5)	680 (5)	2156 (5)	2942 (4)	2572 (5)	2588 (5)
Зміна валютного курсу, %		31,71 (3)	-0,25 (5)	4,30 (4)	0,29 (5)	16,97 (3)	2,27 (4)	
Відношення дефіциту / профіциту державного бюджету до ВВП, %		-3,30 (4)	-4,40 (4)	-7,00 (4)	-3,60 (4)	-2,30 (4)	-1,90 (4)	

* рівні безпеки визначено відносно розрахованих граничних значень (розділ 4), зокрема: 1- критичний рівень; 2 - небезпечний рівень; 3 - незадовільний рівень; 4 - задовільний рівень; 5 - безпечний рівень; 6 - оптимальний рівень

Примітка: розраховано автором за даними [21,23]

На рис. 1 представлені результати розрахунків інтегральних індексів (складових) економічного безпеки.

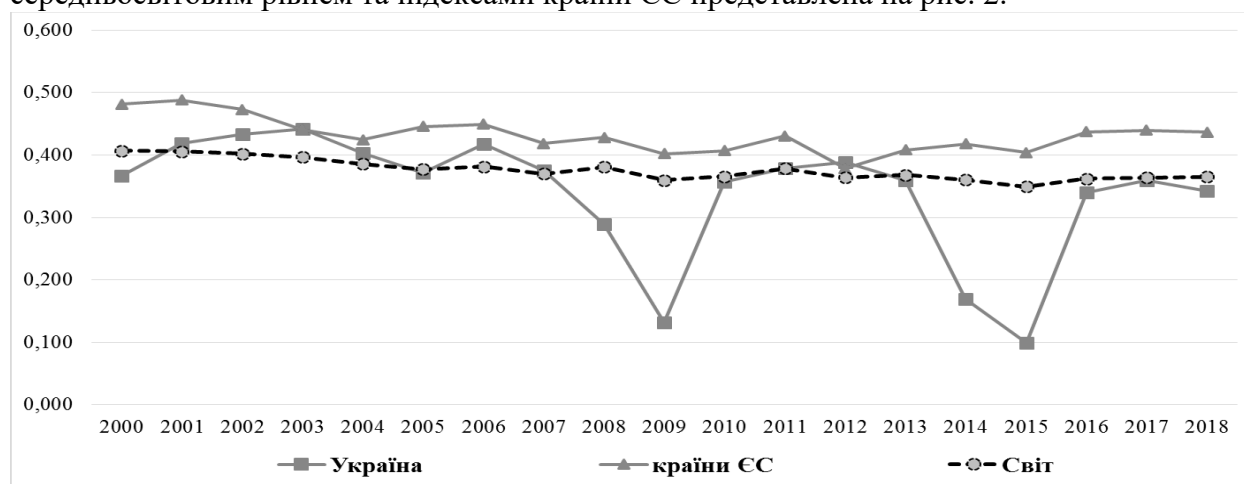

Рис.1. Динаміка складових інтегрального рівня економічної безпеки України

Примітка: розраховано автором

Проведений аналіз складових інтегрального рівня економічної безпеки національної економіки дозволяє діти наступних висновків. Найбільш високі інтегральні оцінки визначено за макроекономічною складовою безпеки, зокрема 0,35 у 2018, що на 32,2% менше рівня 2000 р. (0,516), однак вище в 4,2 рази рівня кризового 2009 р. (0,083) та в 6,3 рази вище рівня 2015 р. (0,056). Для макроекономічної безпеки характерним є суттєві коливання рівнів, певна циклічність зміни, що виражається зміною періодів підвищення та послаблення рівня безпеки (в середньому чотирирічні періоди). Аналогічний характер зміни мають індекси фінансової складової безпеки, що у 2018 р. склав 0,318, що на 25% вище рівня 2000 р. (0,254), однак на 19,5% менше рівня 2007 р. (0,395, що є максимальним значенням у досліджуваній період). Найменші значення індексів, що свідчать про критичний характер небезпеки за фінансовими показниками, спостерігаються у 2009 р. (0,008), 2014 р. (0,007) та 2015 р. (0,004). Більш стійку динаміку демонструють індекси зовнішньоторговельної та інноваційно-інвестиційної безпеки. Так, у 2018 р. індекс зовнішньоторговельної безпеки склав 0,331, що 19,9% менше рівня 2000 р. (0,413). Індекс інноваційно-інвестиційної безпеки за отриманими оцінками склав 0,224 у 2018 р, що є найменшим рівнем у системі економічних субскладових, що з одного боку є більшим на 8,8% рівня 2000 р. (0,215), а з іншого на 25% менше рівня 2007 р. (0,312), починаючи з якого спостерігається спадний тренд в динаміці індексів, що є свідченням послаблення рівня безпеки в аспекті інноваційно-інвестиційного розвитку країни.

Динаміка інтегрального рівня економічної безпеки України порівняно з середньосвітовим рівнем та індексами країни ЄС представлена на рис. 2.

Рис. 2. Динаміка інтегрального рівня економічної безпеки України відносно рівня країн ЄС та світу

Примітка: розраховано автором

По-перше, слід зазначити, що для України є характерним суттєве падіння рівня безпеки у періоди економічної та політичної нестабільності (2008-2009 рр. скорочення на 98%, 2014-2015 рр. скорочення на 72%) та починаючи з 2006р. спостерігають чотирирічні періоди підвищення та зменшення рівня економічного безпеки, що послідовно змінюють один одного. Інтегральний рівень безпеки України за розрахованими індексами в середньому на 10% нижчий за середньосвітовий рівень та на 22% за рівень країн ЄС.

У таблиці 2 представлено результати аналізу рівня безпеки країни за системою соціальних індикаторів, що формують інтегральні рівні демографічної безпеки, розвитку освіти, охорони здоров'я, ринку праці та системи розподілу доходів.

Таблиця 2

Оцінка рівня безпеки України за системою соціальних індикаторів

Складові безпеки	Індикатори	2000	2004	2008	2012	2016	2018
Демографічна	Населення, темп приросту %	-0,92 (2)	-0,77 (2)	-0,45 (3)	-0,36 (2)	-0,46 (2)	-0,54 (2)
	Очікувана тривалість життя, років	67,68 (4)	68,19 (3)	68,25 (3)	70,94 (3)	71,48 (3)	71,78 (3)
	Медіанний вік років	37,80 (5)	39,10 (5)	39,50 (5)	39,50 (5)	40,00 (5)	41,20 (5)
	Частка населення у віці 65+, %	13,80 (2)	15,70 (2)	15,91 (2)	15,63 (2)	15,89 (2)	16,43 (2)
	Демографічне навантаження	44,75 (4)	44,27 (4)	42,85 (4)	43,24 (4)	45,62 (4)	47,59 (4)
	Населення у віці 65+ на 100 осіб у віці 15-65	19,98 (2)	22,65 (2)	22,72 (2)	22,38 (2)	23,15 (2)	24,26 (2)
	Коефіцієнт дитячої смертності	15,8 (5)	13,0 (5)	11,1 (5)	9,1 (5)	7,9 (5)	7,5 (5)
	Коефіцієнт життєвості	0,51 (3)	0,56 (3)	0,67 (3)	0,79 (3)	0,70 (3)	0,65 (3)
	Рівень фертильності	1,1 (2)	1,2 (2)	1,5 (2)	1,5 (2)	1,5 (2)	1,4 (2)
Освіта	Державні витрати на освіту, % до ВВП	4,17 (3)	5,31 (4)	6,4 (4)	6,69 (4)	5,01 (4)	5,41 (4)
	Частка зарахованих до ЗВО, %	48,78 (5)	65,71 (5)	81,25 (6)	81,71 (5)	82,67 (5)	82,67 (5)
	Індекс освіти	0,72 (5)	0,76 (5)	0,79 (5)	0,79 (5)	0,80 (5)	0,80 (5)
Ринок праці	Рівень безробіття, %	11,71 (3)	8,59 (3)	6,36 (3)	7,53 (3)	9,35 (3)	9,38 (3)
	Рівень безробіття молоді, %	21,15 (3)	15,71 (3)	13,12 (3)	17,47 (3)	23,14 (3)	19,61 (3)
	Рівень зайнятості, %	50,30 (3)	50,50 (3)	51,37 (3)	50,78 (3)	49,27 (3)	48,91 (3)
	Вразлива зайнятість, %	17,38 (5)	17,38 (5)	17,19 (5)	17,73 (5)	14,47 (5)	14,82 (5)
Охорона здоров'я	Державні витрати на охор. здоров'я, % ВВП	5,31 (2)	5,94 (2)	5,29 (2)	7,12 (2)	6,73 (2)	6,73 (2)
	Рівень захворюваності на туберкульоз	114 (4)	127 (4)	119 (4)	101 (4)	87 (4)	80 (4)
	Рівень захворюваності на ВІЛ	1,10 (3)	0,90 (3)	0,60 (3)	0,50 (3)	0,60 (3)	0,60 (3)
	Число лікарів, на 1000	2,98 (5)	3,04 (5)	3,31 (5)	3,50 (5)	3,01 (4)	3,01 (4)
Розподіл доходів/ нерівність	Рівень бідності, % на 3,2\$	11,9 (5)	5,7 (5)	0,4 (6)	0,2 (6)	0,5 (6)	0,5 (6)
	Коефіцієнт Джині	29 (6)	28,9 (6)	26,6 (6)	24,7 (6)	25 (6)	25 (6)
	Рівень нерівності, % доходів 10% населення	48,19 (4)	48,24 (4)	52,14 (4)	45,53 (4)	45,52 (4)	45,52 (4)
	Рівень нерівності, % доходів 1% населення	20,69 (4)	22,76 (3)	25,08 (3)	19,84 (4)	20,24 (4)	20,24 (4)

Частка доходів 10% до частки доходів 50%	3,5 (5)	3,45 (5)	3,88 (4)	2,74 (5)	2,68 (5)	2,68 (5)
Національний дохід на душу населення	3700 (4)	5990 (4)	8350 (4)	8340 (4)	8210 (4)	9020 (4)
Темп приросту НД на душу населення, %	6,7 (5)	12,87 (5)	3,50 (4)	1,12 (3)	3,80 (4)	4,23 (4)

Примітка: розраховано автором за даними [12,21,23-25]

У цілому за соціальними індикаторами безпекові позиції України є більш високими порівняно економічних. В небезпечній зоні перебувають тільки деякі демографічні показники, а саме темпи зміни чисельності населення, рівень старіння населення, рівень навантаження на працездатне населення, рівень фертильності, а також індикатор рівня держаних витрат на сферу охорони здоров'я. За блоком освітніх індикаторів позиції України оцінено як безпечні та задовільні за показником рівня витрат на освіту. За індикаторами розвитку ринку праці навпаки більшість показників ідентифікує незадовільний рівень безпеки (рівень безробіття, у тому числі молоді, рівень зайнятості), винятком є тільки рівень вразливої зайнятості, що є безпечним відносно граничних значень. Найбільший рівень безпеки виявлено за індикаторами нерівномірності розподілу доходів. Так, за рівнем бідності як частки населення, що існує на 3,2 дол. на день, та за коефіцієнтом Джині рівень безпеки оцінено як оптимальний. Показники нерівності, що виражають відсоток доходів 1%, 10% населення, та рівня національного доходу на душу та темпів його зміни приймають значення у діапазоні задовільного рівня безпеки. Щодо характеру змін, то також можна констатувати незмінні безпекові позиції країни за абсолютною більшістю індикаторів протягом 2000-2018 рр.

Результати розрахунків інтегральних індексів (складових) соціальної безпеки представлені на рис.3. Найвищі інтегральні оцінки отримано на складовою рівня розвитку системи освіти, зокрема у 2018 р. індекс дорівнював 0,799, що на 17,3% вище рівня 2000 р. При цьому слід виділити тенденцію до зростання рівня безпеки за освітніми індикаторами у 2000-2009 рр. (збільшення на 36,9%) та послаблення рівня безпеки у 2009-2018 рр. (скорочення на 14,3%). Інтегральні оцінки, що відображають рівень нерівномірності в системі розподілу доходів, мають схожі закономірності змін з інтегральними оцінками макроекономічної та фінансової безпеки, зокрема суттєве скорочення у 2009 та 2015 рр. У 2018 р. індекс безпеки в цій складові дорівнював 0,775, що на 2,3% менше рівня 2000 р. Протягом періодів 2000-2008, 2010-2015 рр. спостерігається послаблення рівня безпеки.

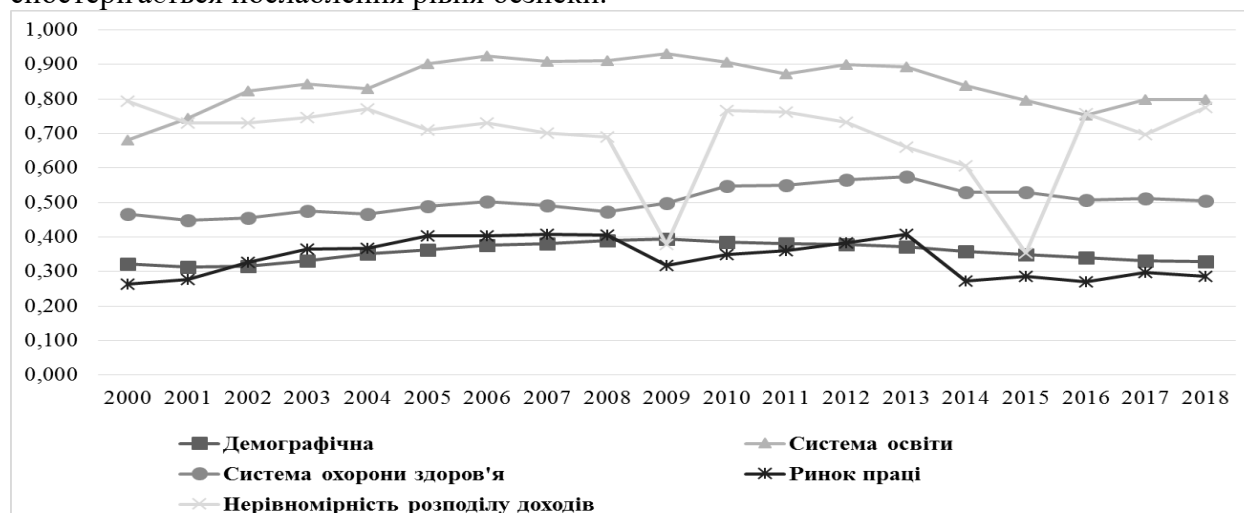
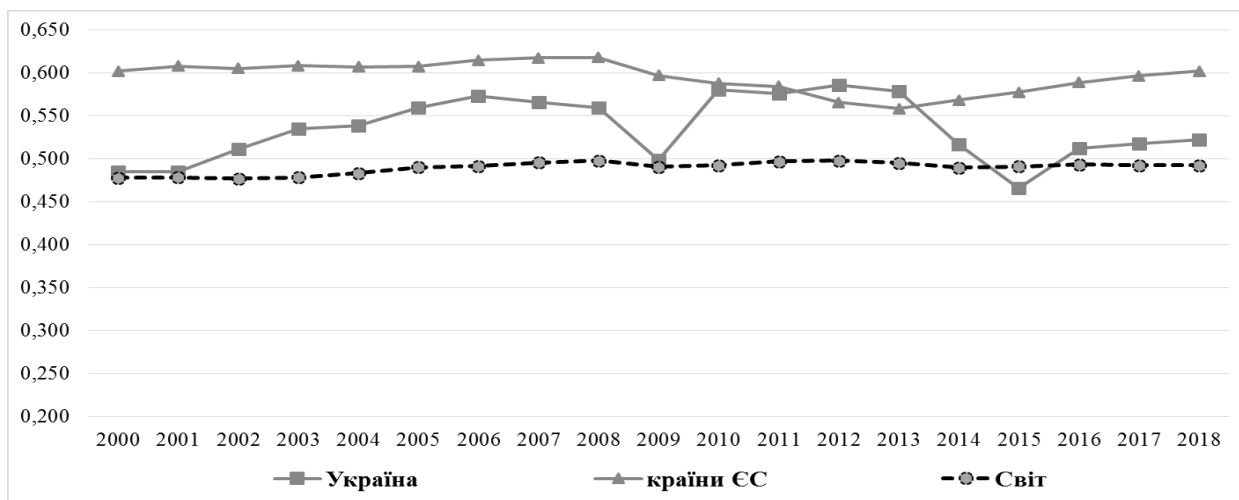

Рис. 3. Динаміка складових інтегрального рівня соціальної безпеки України

Примітка: розраховано автором

Щодо індикаторів сфери охорони здоров'я в системі соціальної безпеки України, то у 2000-2013 рр. спостерігається загальна тенденція до підвищення рівня безпеки (зростання на 23,4%) з наступним зменшенням у 2014-2018 рр. (скорочення на 32,7%). У 2018 р. індекс безпеки в цій складовій дорівнював 0,505, що на 8,4% вище рівня 2000 р. Рівень демографічної безпеки має зростаючий тренд у 2000-2009 р. та навпаки спадний тренд у 2010-2018 рр. У 2018 р. інтегральний індекс демографічної безпеки склав 0,329, що 2,5% вище рівня 2000 р. (0,321), однак на 16,5% нижче рівня 2009 р. (0,394). Найнижчі оцінки України має за інтегральним рівнем розвитку ринку праці, зокрема у 2018 р. індекс склав 0,286, що на 8,3% вище рівня 2000 р. (0,264), однак на 30% нижче рівня 2008 р. (0,405). Зменшення індексів спостерігається у 2009 та 2014 рр.

Динаміка інтегрального рівня соціальної безпеки України порівняно з середньосвітовим рівнем та індексами країни ЄС представлена на рис.4.

Рис. 4. Динаміка інтегрального рівня соціальної безпеки України відносно рівня країн ЄС та світу

Примітка: розраховано автором

Підсумовуючи, слід зазначити, що інтегральний рівень соціальної безпеки України є вищим за середньосвітовий на 9,3%, однак нижчим за рівень країн ЄС на 10,1%. Протягом 2000-2006 рр. спостерігається зростання інтегрального рівня безпеки (на 18,1%), у 2009 р. індекс зменшився на 10,8% порівняно з попереднім роком, у 2014 р. – на 10,7%, у 2015 р. – ще на 9,9%. Найбільш безпечним у соціальному вимірі був період 2010-2013 рр., зростання загроз безпеці у 2014-2015 рр. призвело до зниження загального рівня, що у 2016-2018 рр. був на рівні 2000-2002 рр. У таблиці 3 представлено результати аналізу рівня безпеки країни за системою екологічних індикаторів, що формують інтегральний рівень екологічної безпеки.

Таблиця 3

Оцінка рівня безпеки України за системою екологічних індикаторів

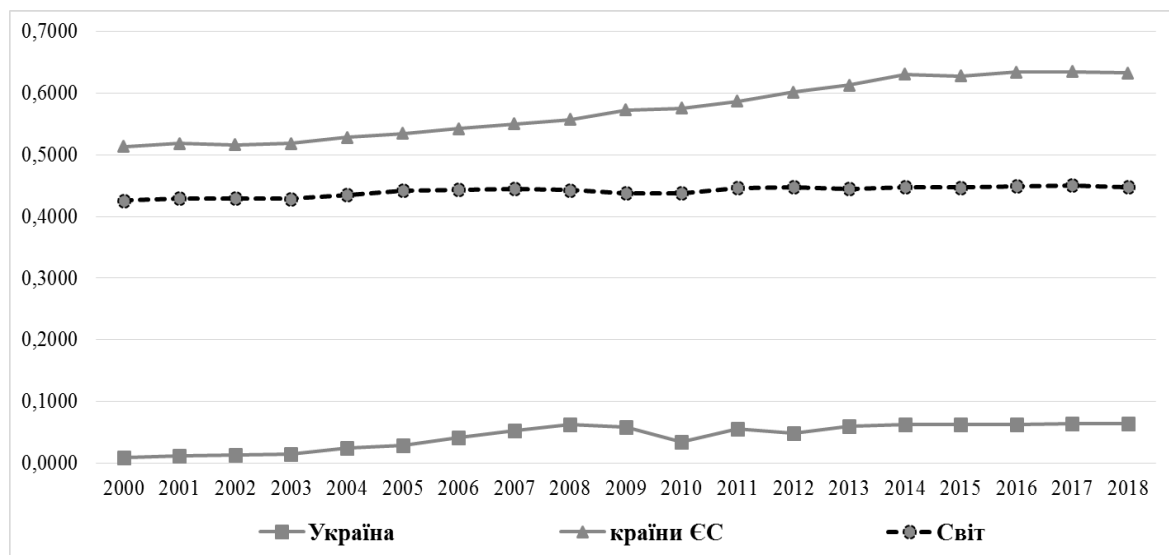
Індикатори	2000	2004	2008	2012	2016	2018
Рівень енергоємності, МДж / долл. США	23,68 (1)	18,08 (1)	13,91 (1)	13,52 (1)	11,79 (1)	11,79 (1)
Споживання відновної енергії, %	1,25 (1)	1,19 (1)	2,72 (2)	2,86 (2)	4,14 (2)	4,14 (2)
Виробництво відновної електроенергії, %	6,59 (3)	6,47 (3)	6,14 (2)	5,66 (2)	4,38 (2)	4,38 (2)
Викиди CO ₂ , метричних т/душу	6,526 (3)	7,237 (3)	6,724 (3)	6,488 (3)	5,021 (3)	5,021 (3)

Індекс вуглецевої інтенсивності, кг CO ₂ на дол. ВВП в ППС	1,709 (1)	1,194 (1)	0,798 (1)	0,765 (1)	0,607 (1)	0,607 (1)
Частка населення, що проживає на забрудненій території, %	100 (1)	100 (1)	100 (1)	100 (1)	100 (1)	100 (1)
Екологічні податки, % ВВП	0,70 (2)	0,70 (3)	1,10 (3)	1,30 (3)	0,10 (1)	0,20 (1)

Примітка: розраховано автором за даними [6,21,23]

Так, за екологічними параметрами безпекові позиції України серед інших країн світу є найгіршими, зокрема за 4 індикаторами з 7, серед яких рівень енергоемності, рівень вуглецевої інтенсивності, частка населення на забрудненій території, частка екологічних податків у ВВП, країна має критичний рівень небезпеки (1), за часткою споживання та виробництва відновної енергії – небезпечний рівень (2) та за рівнем викидів CO₂ – задовільний рівень (3).

Динаміка інтегрального рівня екологічної безпеки України порівняно з середньосвітовим рівнем та індексами країни ЄС представлена на рис. 5.

Рис. 5. Динаміка інтегрального рівня екологічної безпеки України відносно рівня країн ЄС та світу

Примітка: розраховано автором

Проведені розрахунки свідчать, що екологічна складова безпеки оцінюється за найнижчими значеннями інтегральних індексів: у 2018 р. складає 0,063, що в 6,6 раз вище рівня 2000 р. За цією складовою відмічається найбільш інтенсивна динаміка підвищення рівня безпеки, який все ж таки залишається критично низьким. Так, порівняно зі середньосвітовими оцінками індекс екологічної безпеки України в середньому в 10 разів нижчий, а порівняні з країнами ЄС – в 13 разів.

Дослідження взаємозв'язків складових безпеки виявило, що найбільший вплив на загальний рівень міжнародної економічної безпеки України має соціальна складова (0,7 тісний зв'язок) та екологічна (0,68 помірний зв'язок), при цьому несуттєва кореляція виявлена з економічною складовою (0,17) (табл. 4). Серед субіндексів на інтегральний рівень економічної безпеки суттєвий вплив мають макроекономічна (0,92) та фінансова (0,95) складові, на інтегральний рівень соціальної безпеки – рівень розвитку системи освіти (0,74) та ринку праці (0,84).

Таблиця 4

Кореляційний аналіз факторів впливу на рівень безпеки

Складові міжнародної економічної безпеки	Коефіцієнти кореляції	
	Україна	Світ
Макроекономічна	0,92	0,82
Інноваційно-інвестиційна	0,46	0,68
Зовнішньоторговельна	0,02	0,71
Фінансова	0,95	0,39
<i>Інтегральний показник економічної безпеки</i>	0,17	-
Демографічна	0,66	0,59
Система освіти	0,74	0,78
Система охорони здоров'я	0,48	0,81
Ринок праці	0,84	0,45
Нерівномірність розподілу доходів	0,43	0,50
<i>Інтегральний показник соціальної безпеки</i>	0,70	-
<i>Інтегральний показник екологічної безпеки</i>	0,68	-

Примітка: розраховано автором

Децо інший характер зв'язку між досліджуваними індикаторами у вибірці країн світу в цілому, а саме більш суттєвими з точки зору впливу на формування рівня економічної складової безпеки є макроекономічна та зовнішньоторговельна компоненти, при цьому для України остання зовсім не корелює з загальним індексом економічної безпеки. На рівень соціальної безпеки у світі більш вагомий вплив мають компоненти, що характеризуються рівень розвитку системи освіти та охорони здоров'я, для України з останнім спостерігається слабка кореляція. Узагальнення результатів оцінки рівня безпеки України на основі застосування розробленого методичного інструментарію дозволило побудувати інформаційну панель показників міжнародної економічної безпеки України (табл. 5).

Таблиця 5

Інформаційна панель показників міжнародної економічної безпеки України

Роки	Компонент безпеки											
	Макроекономічна	Інноваційно-інвестиційна	Зовнішньоторговельна	Фінансова	Інтегральний рівень економічної безпеки	Демографічна	Система освіти	Система охорони здоров'я	Ринок праці	Нерівномірність розподілу доходів	Інтегральний рівень соціальної безпеки	Екологічна безпека
2000	3	3	3	3	3	3	4	4	3	4	4	1
2001	4	3	3	4	4	3	4	3	3	4	4	1
2002	4	3	4	4	4	3	4	3	3	4	4	1
2003	4	3	3	4	4	3	5	4	3	4	4	1
2004	3	3	4	4	4	3	4	4	3	4	4	1
2005	3	3	3	4	3	3	5	4	3	4	4	1
2006	3	3	3	4	4	3	5	4	3	4	4	1
2007	3	3	3	5	4	3	5	4	3	4	4	1

2008	2	3	3	3	2	3	5	3	3	4	4	1
2009	2	3	4	1	2	3	5	3	3	2	4	1
2010	3	3	3	4	3	3	5	4	3	4	4	1
2011	3	3	3	4	3	3	5	4	3	4	4	1
2012	4	3	3	4	4	3	5	4	3	4	4	1
2013	3	3	3	4	3	3	5	4	3	4	4	1
2014	2	3	4	1	2	3	4	4	3	4	4	2
2015	2	3	3	1	2	3	4	4	3	2	3	2
2016	3	3	3	3	3	3	4	3	3	4	4	2
2017	3	3	3	4	3	3	4	4	3	4	4	2
2018	3	3	3	4	3	3	4	3	3	5	4	2

* 1 - Критичний рівень; 2 - Небезпечний рівень; 3 - Незадовільний рівень; 4 - Задовільний рівень; 5 - Безпечний рівень; 6 - Оптимальний рівень

Примітка: розраховано автором

Підсумовуючи, слід зазначити, що протягом 2000-2018 рр. за соціальною складовою Україна має задовільний рівень безпеки, за екологічною складовою критичний протягом 2000-2013 рр., небезпечний – у 2014-2018 рр. В економічному вимірі позиції є більш змінними, а саме небезпечний рівень в аспекті економічного розвитку виявлено у 2008-2009, 2014-2015 рр., незадовільний – 2000, 2005, 2010-2011, 2013, 2016-2018 рр., задовільний – 2001-2004, 2006-2007, 2012. У середньому за період 2000-2018 рр. рівень економічної складової безпеки є незадовільним. Отримані результати дослідження доводять, що для підвищення загального інтегрального рівня економічної безпеки України є необхідним впровадження та реалізація низки короткострокових, середньо й довгострокових практичних заходів.

Інформаційна панель показників міжнародної економічної безпеки відображає в розрізі різних компонентів безпеки оцінку її рівня (критичний, небезпечний, незадовільний, задовільний, безпечний, оптимальний), практичне застосування якої при розробці національної безпекової стратегії може стати основою системи моніторингу ключових індикаторів та дозволить своєчасно реагувати на їх зміни відповідно до розрахункових граничних значень, попереджувати виникнення загроз, запобігати посиленню ризиків функціонування системи економічної безпеки в цілому.

Формування національних стратегій національної безпеки стає важливою складовою загальної стратегії розвитку, що має враховувати цілі сталого розвитку й ґрунтуватись на трьох важливих складових – соціальній, економічній екологічній. Економічна безпека України та її рівень серед країн європейського простору та країн світу в цілому, першочергово залежить від введених заходів і дій, проведеної політики, прийнятої суспільством і державою, від інтенсивності і масштабу економічних реформ, ступеня інтеграції в світову економіку за умов грамотного поєднання ринкового середовища, розширення і поглиблення науково-технічного прогресу з інноваційною економікою і державним регулюванням.

Список використаної літератури

1. Грибіненко О. М. Науково-методичний інструментарій оцінки рівня економічної безпеки країн світу: інтеграційний підхід [Електронний ресурс] / О. М. Грибіненко // Ефективна економіка. - 2020. - № 2. - Режим доступу : <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7681> (дата звернення: 16.05.2020). ; Нрыbinenko O. M. Naukovo-metodychnyi instrumentarii otsinky rivnia ekonomichnoi bezpeky krain svitu: intehratsiyni pidkhd [Elektronnyi resurs] / O. M. Nrybinenko // Efektyvna

ekonomika. - 2020. - № 2. - Rezhym dostupu :
<http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7681> (data zvernennia: 16.05.2020).

2. Грибіненко О. М. Екологічна складова міжнародної економічної безпеки / О. М. Грибіненко // Вісник Маріупольського державного університету. Серія : Економіка. - 2019. - №18. - С. 51-61. ; Hrybinenko O. M. Ekolohichna skladova mizhnarodnoi ekonomichnoi bezpeky / O. M. Hrybinenko // Visnyk Mariupolskoho derzhavnoho universytetu. Seriiia : Ekonomika. - 2019. - №18. - S. 51-61.

3. Грибіненко О. М. Індикатори екологічної складової економічної безпеки країн світу / О. М. Грибіненко // Економіка та держава. - 2020. - № 4. - С. 168–176. ; Hrybinenko O. M. Indykatory ekolohichnoi skladovoi ekonomichnoi bezpeky krain svitu / O. M. Hrybinenko // Ekonomika ta derzhava. - 2020. - № 4. - S. 168–176.

4. Цілі сталого розвитку: Дніпро-2030. Регіональна доповідь [Електронний ресурс] / уклад. : В. Г. Панченко, Н. В. Резнікова. – Режим доступу : <http://194.44.12.92:8080/xmlui/bitstream/handle/123456789/3337/Региональна%20доповідь%20Дніпро.pdf?sequence=1> ; Tsili staloho rozvytku: Dnipro-2030. Rehionalna dopovid [Elektronnyi resurs] / uklad. : V. H. Panchenko, N. V. Reznikova. – Rezhym dostupu : <http://194.44.12.92:8080/xmlui/bitstream/handle/123456789/3337/Rehyonalna%20dopovid%20Dnipro.pdf?sequence=1>

5. Україна посередині рейтингу в Доповіді ПРООН про стан людського розвитку за 2019 рік [Електронний ресурс] // Програма розвитку ООН в Україні. – 2019. - 9 грудня. –

Режим доступу : <https://www.ua.undp.org/content/ukraine/uk/home/presscenter/pressreleases/2019/ukraine-ranks-mid-table-in-undps-2019-human-development-report.html> ; Ukraina poseredyni reitynhu v Dopovidi PROON pro stan liudskoho rozvytku za 2019 rik [Elektronnyi resurs] // Prohrama rozvytku OON v Ukraini. – 2019. - 9 hrudnia. – Rezhym dostupu :

<https://www.ua.undp.org/content/ukraine/uk/home/presscenter/pressreleases/2019/ukraine-ranks-mid-table-in-undps-2019-human-development-report.html>

6. 2018 EPI Results [Electronic resource] // Environmental performance index. - Mode of access : URL: <https://epi.envirocenter.yale.edu/epi-topline>

7. Bulatova O. Effect of the education and healthcare systems on the social security level in the context of global goals of sustainable development / O. Bulatova, O. Hrybinenko // Journal of European Economy. - 2020. - Vol. 19, № 1. - P. 26-46.

8. Caballero-Anthony M. Understanding Non-traditional Security / M. Caballero-Anthony // Introduction to the Non-Traditional Security Studies. A Transnational Approach / M. Caballero-Anthony (ed.). - London : Sage Publications, 2016. - P. 3–19.

9. Ease of doing business in Ukraine [Electronic resource] // The World Bank Group. - Mode of access : <https://www.doingbusiness.org/en/data/exploreconomies/ukraine>

10. Emmers R. Globalization and Non-Traditional Security Issues: A study of human drug and human trafficking in East Asia / R. Emmers. - Singapore : Institute of Defence and Strategic Studies, 2004. - Working Paper № 62. – 27 p.

11. Hameiri S. Governing Borderless Threats. Non-Traditional Security and the Politics of State Transformation / S. Hameiri, L. Jones. – Cambridge : Cambridge University Press., 2015. - 286 p.

12. Human Development Data (1990-2018) [Electronic resource] // Human Development Reports: official website. - Mode of access : <http://hdr.undp.org/en/data#>

13. Maier-Knapp N. The non-traditional security concept and the EU-ASEAN relationship against the backdrop of China's rise / N. Maier-Knapp // The Pacific Review. - 2015. - Vol. 29, № 3. - P. 411–430.

14. Marien M. Greening Capitalism, Quietly: Seven Types of Organizations Driving the «Necessary Revolution» [Electronic resource] / M. Marien, M. Sales // Cadmus. Promoting leadership in thought that leads to action. - 2017. - Vol. 3. № 2. - P. 150-166. - Mode of access : <http://www.cadmusjournal.org/article/volume-3/issue-2/greening-capitalism-quietly>
15. Nagan W. P. Toward a New Theory of Sustainable Development: Drawing on Insights from Developments in Modern Legal Theory [Electronic resource] / W. P. Nagan, C. Hammer, M. Akhmetkaliyeva // Cadmus. Promoting leadership in thought that leads to action. 2017. Vol 3. №2. P. 45-57. - Mode of access : <https://www.cadmusjournal.org/article/volume-3/issue-2/toward-new-theory-sustainable-development>
16. Nanto D. K. Economics and National Security: Issues and Implications for U.S. Policy [Electronic resource] / D. K. Nanto, Congressional Research Service // Federation of American Scientists. - 2011. – Mode of access : <https://www.fas.org/sgp/crs/natsec/R41589.pdf> (accessed 15 November 2014).
17. Nesadurai H. Conceptualising economic security in an era of Globalisation: what does the east Asian experience reveal? / H. Nesadurai // Singapore : CSGR Institute of Defence and Strategic Studies (IDSS), Nanyang Technological University, 2005 - Working Paper № 157/05. - 26 p.
18. Seeberg P. Migration and non-traditional security issues in the MENA-region. The case of pre-revolt Syria [Electronic resource] / P. Seeberg. - Odense : Centre for Mellemostudier, Syddansk Universitet, 2012. - Mode of access : <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.473.3263&rep=rep1&type=pdf>
19. Sustainable development report 2019 [Electronic resource] // Bertelsmann Stiftung and Sustainable Development Solutions Network. Mode of access : https://s3.amazonaws.com/sustainabledevelopment.report/2019/2019_sustainable_development_report.pdf
20. The Necessary Revolution: Working Together to Create a Sustainable World [Electronic resource] / P. Senge et al. – London : Nicholas Brealey Publishing, 2010. - 406 p. – Mode of access : <https://books.google.com.ua/books?id=xdeihHam61MC&printsec=frontcover&hl=ru#v=onepage&q&f=false>
21. Unctadstat. Data center [Electronic resource] : Official website. - Mode of access : <https://unctadstat.unctad.org/>
22. Walt St. The renaissance of security studies / St. Walt // International Studies Quarterly. - 1991. - Vol. 35, № 2. - P. 211–239.
23. World bank Open Data [Electronic resource] // The World bank: official website. - Mode of access : <https://data.worldbank.org/>
24. World Inequality Report 2018 [Electronic resource] // World inequality database : Official website. - Mode of access : <https://wir2018.wid.world/>
25. World Population Prospects 2019 [Electronic resource] // The United Nations: official website. - Mode of access : <https://population.un.org/wpp/DataQuery/>
- Стаття надійшла до редакції 15.03.2020.

O. Hribinenko

ASSESSMENT OF THE LEVEL OF SECURITY OF UKRAINE ACCORDING TO THE SYSTEM OF ECONOMIC, SOCIAL AND ECOLOGICAL INDICATORS

The article is devoted to the study of the process of forming the national security strategy of the country, which acquires special significance as a component of the overall development strategy for both developed and developing countries. The article assesses the level of economic

security based on the application of methodological tools for multidimensional assessment of economic, social and environmental indicators of the development of Ukraine, which results in the construction of appropriate security indices.

Assessment of the values of economic indicators, among which the most important are macroeconomic, foreign trade, investment and innovation and financial indicators of the risks and dangers in the system of defined limits allowed to assess the security position of the country in the international economic security system (selected subset). The highest integrated assesses for this block of indicators are determined by the macroeconomic component of the security, the indices of the financial component of security have a similar nature of change. According to the received estimates, the index of innovation and investment security has the lowest level in the system of economic subcomponents, which is evidence of the weakening of the level of security in terms of innovation and investment development of the country.

And, in terms of environmental parameters, security positions of Ukraine among the rest of the world is the worst.

The study of the interrelations between the components of security revealed that the greatest impact on the overall level of international economic security of Ukraine has a social component (0.7 close connection) and environmental (0.68 moderate connection), with insignificant correlation with the economic component (0.17).

The author proposes an information panel of international economic security indicators, which reflects the assessment of its level in terms of various security components (critical, dangerous, unsatisfactory, satisfactory, safe, optimal), the practical application of which in developing a national security strategy can be the basis for monitoring key indicators and will allow to react in due time to their changes according to estimated limit values, to prevent emergence of threats, to prevent strengthening of the risks of functioning of system of economic safety as a whole.

Key words: *international economic security, national security strategy, security index.*

УДК 658:005.2-049.5

О. А. Беззубченко

ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА ЯК СКЛАДОВА СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ НЕСТАБІЛЬНОСТІ

Статтю присвячено комплексному аналізу теоретичних підходів до визначення сутності економічної безпеки підприємства, з наголосом на необхідності її врахування під час розробки загальної стратегії розвитку підприємства. Здійснено ретроспективний аналіз теоретичних розробок щодо змісту економічної безпеки підприємства, який дозволяє наголошувати на складній внутрішній структурі даної дефініції, та багатовекторності зовнішніх чинників, різноманітності ризиків впливу на неї, що обумовлені турбулентністю глобалізаційних процесів. Підкреслено, що важливого значення для кожного окремого підприємства набуває власна концептуальна модель економічної безпеки, яка б враховувала специфіку галузевої приналежності підприємства, внутрішнього середовища, чинників зовнішнього оточення та ступінь інтернаціоналізації компанії. Наголошено на обов'язковому врахуванні того факту, що управління економічною безпекою компанії повинно вбудовуватися в загальну стратегію розвитку підприємства, бути невід'ємною її складовою, та за кожним елементом бути узгодженою з усіма стратегічними цілями підприємства.